

*Khn esitys kaupungin osallistumisesta
Yleinen Insinööritoimisto Oy:n ja vesijohtolai-
toksen välillä 1. XII. 1943 tehdystä suodatin-
laitteiden hankintasopimuksesta yhtiölle johtu-
neen kurssitappion maksamiseen.*

Kaupungin vesijohtolaitoksen ja Yleinen Insinööritoimisto Oy:n välillä on 1. XII. 1943 tehty kirjallinen sopimus, jossa mainittu yhtiö on sitoutunut toimittamaan kaupungin vesijohtolaitokselle eräitä koneita ja laitteita Vanhankaupungin pikasuodatinlaitokseen. Sopimus on laadultaan pääasiassa hankintasopimus, jossa hankittavien laitteiden hinta 7,040,000 mk on sovittu maksettavaksi Suomen rahassa. Sopimus sisältää indeksiklausulin sekä määräyksen, että sopimuksen tulkinnasta syntyvät erimielisyydet on jätettävä välimiesoikeuden ratkaistavaksi.

Yhtiö on 13. VIII. 1945 päivätyllä kirjeellään kääntynyt vesijohtolaitoksen puoleen ja ilmoittanut, että sen osan hankittavista laitteista, joita ei voida valmista maassamme, on toimittanut ja toimittaa edelleenkin yhtiölle tanskalainen toiminimi Harvey & Co. Syyskuussa 1944 keskeytyi kuitenkin toimitus Tanskassa annetun vientikiellon johdosta sekä sen vuoksi, että Suomi joutui sotatilaan Saksan kanssa. Tällöin oli osa tilatuista laitteista vielä toimittamatta ja niiden sovittusta hinnasta oli maksamatta 136,170 Tanskan kruunua. Kun tavaraa heinäkuussa 1945 jälleen voitiin ruveta toimittamaan Tanskasta Suomeen, jatkoi Harvey & Co heti tilattujen laitteiden toimittamista. Kuitenkin oli rahakurssi nyt muuttunut niin, että Tanskan kruunu, joka sopimuksen teon aikaan oli vastannut 10: 3093 mk, vastasi nyt 25: 25 (pitää olla 25,08) mk. Yhtiö joutuu siten maksamaan toiminimelle Harvey & Co 136,170 Tanskan kruunua paljon kalliimpaan hintaan, kuin mitä yhtiö saattoi sopimusta tehtäessä olettaa. Kursin muutos aiheuttaa niin ollen hankintakustannusten lisääntymisen 2,034,475: 12 (pitää olla 2,011,326) mk:lla. Yhtiö huomauttaa, ettei se näissä olosuhteissa voi kirjaimellisesti pysyä vesijohtolaitoksen kanssa tekemässään urakkasopimuksessa. Yhtiön mielestä kurssin muutoksen taloudelliset seuraukset ovat niin laajakantoiset, että ne muodostavat voittamattoman esteen, joka oikeudellisesti vapauttaa yhtiön sopimuksen täyttämisestä alunperin sovittujen ehtojen mukaisesti. Edelläselostettuun viitaten on yhtiö ehdottanut, että kaupunki maksaisi sen suoranaisen kurssitappion, joka voi aiheutua vielä maksamatta olevalle 136,170 Tanskan kruunulle, kuin myöskin ne mahdolliset sodan aiheuttamat lisäkustan-

nukset, jotka Harvey & C:o mahdollisesti laskuttaa. Sitä vastoin jäisi sopimuksen mukainen indeksikorotus tältä osalta pois ja koskisi tämä korotus vain ennen kurssikorotusta olevia ulkolaisia ja kaikkia kotimaisia toimituksia.

Kun vesijohtolaitos piti edelläselostettua ehdotusta sellaisena, ettei sitä kaupungin puolesta voitaisi kyvääksyä, on Yleinen Insinööritoimisto Oy. 9. IX. 1945 päivätyssä kirjeessään kompromissina ehdottanut sellaista menettelyä, että siihen osaan hankinnasta, joka toimitetaan Tanskasta, ensin sovellettaisiin sopimuksen määräysten mukaisesti indeksiklausulia, minkä jälkeen erotus kurssimuutosten aiheuttamista kurssitappioista tullauskustannuksineen ja liikevaihtoveroineen jaettaisiin tasan kummankin sopimuspuolen kesken. Samaa menettelytapaa olisi lisäksi noudatettava myös siihen mahdolliseen lisähintaan nähden Tanskan kruunuissa, jonka sikäläinen alihankkija mahdollisesti joutuu veloittamaan sodan seurauksista johtuen. Yhtiö on ehdotuksensa tukemiseksi hankkinut kauppaoikeuden professorin Gunnar Palmgrenin asiasta antaman lausunnon. Professori Palmgrenin käsityksen mukaan yhtiöllä tuskin olisi mitään toiveita saada myönnteistä ratkaisua vaatimukselleen, jos asia joutuisi yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi. Sopimus sisältää kuitenkin ehdon, jonka mukaan sopimuksesta mahdollisesti johtuvat riidat on annettava välimiesten ratkaistaviksi. Kun välimiesoikeudessa otetaan kohtuusnäkökohdat huomioon paljon suuremmassa mitassa kuin yleisissä tuomioistuimissa, pitää professori Palmgren mahdollisena jopa sellaistaakin ratkaisua, että koko kurssitappio siirrettäisiin kaupungin kannettavaksi.

Vesijohtolaitos on puolestaan pyytänyt asiasta kaupunginlakimiehen lausunnon. Kaupunginlakimies on myös sitä mieltä, että jos riitakysymys joutuisi puhtaasti oikeudellisten näkökohtien mukaan ratkaistavaksi, jäisi puheenaoleva taloudellinen vahinko kokonaan yhtiötä rasittamaan. Välimiesoikeudessa taasen, jossa välimiesten lain mukaan on ratkaistava riitakysymykset oikeuden ja kohtuuden mukaisesti, on olemassa se mahdollisuus, että kaupungin katsotaan olevan velvollisen ottamaan osaa sanotun tappion maksamiseen. Kaupunginlakimies pitää kuitenkin hyvin todennäköisenä, että myöskin välimiesoikeus tulisi omaksumaan puhtaasti juriidisesti oikeana pidettävän ja kaupungin kyseessä olevista lisämaksuista vapauttavan kannan, varsinkin kun sopimukseen sisältyy indeksiklausuli. Toinen kysymys, huomauttaa kaupunginlakimies, on se, onko kaupungilla käytännöllisistä syistä tässä tapauksessa aihetta pitää tinkimättömästi kiinni juriidisista oikeuksistaan, koska saattaa olla ajateltavissa, ettei yhtiö omin turvin kykenisi täyttämään velvollisuuksiaan tanskalaista alihankkijaansa kohtaan, ja koska toimitukset sen johdosta saattaisivat keskeytyä.

Vesijohtolaitos huomauttaa, että Yleinen Insinööritoimisto Oy. otti täyttäkseen hankinnan ajankohtana, jolloin muut rakennustoiminimet yleensä ottivat vastaan töitä ainoastaan laskutustöinä, jollaisten suorittamiskustannukset ovat huikeasti nousseet. Jos kurssin muuttumisesta aiheutuneet taloudelliset seuraukset yhtiön joutuessa ne yksin kantamaan todellakin muodostaisivat yhtiölle sellaisen

voittamattoman esteen, ettei yhtiö pystyisi sopimustaan täyttämään ja että toimitukset Tanskasta keskeytyisivät, joutuisi myös suodatinlaitoksen rakennustyö vaikeaan asemaan, koska siihen tarvittavat varusteet muualta hankittuina, mikäli niitä lähiaikoina muualta olisi yleensä saatavissakaan, olisivat epäilemättä paljon kalliimmat. Puheenaoleva rakennustyö, joka muutenkin on sodan aikana ja sen jälkeenkin edistynyt kovin hitaasti, tulisi tällöin vaatimaan vielä pitkän ajan valmistuakseen. Mainituin perustein olisi vesijohtolaitoksen mielestä hyväksyttävä yhtiön ehdotus, jonka mukaan Tanskasta toimitettavaan osaan hankinnasta ensin sovellettaisiin indeksiklausulia ja tämän jälkeen erotus kurssimuutosten aiheuttamista kurssitappioista tullauskustannuksineen ja liikevaihtoveroineen jaettaisiin tasan kummankin sopimuspuolen kesken. Sen sijaan voidaan vesijohtolaitoksen käsityksen mukaan tuskin hyväksyä yhtiön ehdotusta, että samaa jakamismenettelyä noudatettaisiin myös siihen lisähintaan nähden Tanskan kruunuissa, jonka yhtiön tanskalainen alihankkija mahdollisesti joutuu veloittamaan sodan seurauksista johtuen, koska tällaisen ehdotuksen hyväksymisestä voisi johtua hyvinkin epämääräisiä seurauksia. Vesijohtolaitoksen toimittaman laskelman mukaan nousee tappio, joka niinollen olisi jaettava yhtiön ja kaupungin kesken, noin 1,466,000 mk:aan, joten kaupungin olisi suoritettava yhtiölle tappiosta noin 733,000 mk.

Teknillisten laitosten hallitus, joka on lähettänyt asiaa koskevat asiakirjat (liitteet 1—7) Khle, lausuu mielipiteenään, että on turhaa ja kenties kaupungille epäedullistakin saattaa asiaa välimiesten tai tuomioistuimen ratkaistavaksi ja että kaupungin niin ollen tulisi suorittaa osa tappiosta vesijohtolaitoksen ehdottamalla tavalla.

Kh:n mielestä olisi asiallista, että asia saatettaisiin sopimusehtojen mukaisesti välimiesten ratkaistavaksi, varsinkin kun tällöin saattaisi olla mahdollista, että kaupunki vapautettaisiin puheenaolevan tappion suorituksesta. Toiselta puolen on kuitenkin otettava huomioon, että kaupungin etujen mukaista on saada vesijohtolaitoksen suodatinlaitos mahdollisimman pian täysin valmiiksi. Kun hyvinkin saattaisi olla mahdollista, ettei Yleinen Insinööritoimisto Oy., mikäli se yksinään joutuisi kantamaan kysymyksesssäolevat tappiot, pystyisi täyttämään velvollisuuksiaan tanskalaista alihankkijaa kohtaan, saattaisivat toimitukset sen johdosta keskeytyä, mistä johtuen tarvittavat varusteet jouduttaisiin tilaamaan muualta ehkä paljoakin kalliimmalla hinnalla, mikäli niitä yleensä olisi muualta saatavissakaan. Tällä perusteella on Kh:n mielestä paikallaan, että kaupunki osallistuu puheenaolevan tappion suorittamiseen vesijohtolaitoksen ehdottamalla tavalla. Kun tappion suuruutta ei voida vielä aivan tarkalleen laskea sen vuoksi, etteivät syyskuun indeksi ja tullauskustannusten suuruus ole tiedossa, olisi Kh:n mielestä tappion suorittamista varten varattava arviolta 750,000 mk:n suuruinen määräraha.

Edelläolevaan viitaten Khs ehdottaa Kvston päätettäväksi,

että vuoden 1946 talousarvioon merkitään 750,000 mk:n suuruinen määräraha kaupungin osallistumista varten Yleinen Insinööritoimisto Oy:n ja vesijohtolaitoksen välillä 1. XII. 1943 tehdystä suodatinlaitteiden hankintasopimuksesta yhtiölle johtuneen kurssilappion maksamiseen ja että teknillisten laitosten hallitus oikeutetaan käyttämään tätä määrärahaa jo kuluvana vuonna.

Myönteisen päätöksen tekoon vaaditaan määräenemmistö.

Helsingissä, 4. X. 1945.

V a k u u d e k s i:

Eino Waronen.

Liitteet Kaupunginvaltuuston pain. asiak. n:o 17 v:lta 1945.

Liite 1.

ELSINGIN KAUPUNGIN TEKNILLISTEN LAITOSTEN HALLITUS

Helsingissä
syyskuun 21 p:nä 1945.

Kaupunginhallitukselle.

N:o 115.

Teknillisten laitosten hallitus lähettää kunnioittaen oheisena vesijohtolaitoksen esityksen, joka koskee kaupungin osallistumista vesijohtolaitoksen ja O.Y. Yleinen Insinööritoimisto nimisen yhtiön välillä 1. XII. 1943 tehdystä suodatinlaitteiden hankintasopimuksesta mainitulle yhtiölle johtuneen tappion suoritukseen. Hallituksen mielestä on turhaa ja kenties kaupungille epäedullistakin saattaa asia välimiesten tai tuomioistuimen ratkaistavaksi, joten hallitus yhtyy vesijohtolaitoksen esitykseen, että tappio jaettaisiin kaupungin ja yhtiön kesken yhtiön ehdottamalla tavalla.

Helsingin kaupungin Teknillisten laitosten Hallitus.

B. Wuolle.

Sulo Hellevara.

Liite 2

ELSINGIN KAUPUNGIN VESIJOHTOLAITOS.

Helsingissä,
1:nä syyskuuta 1945.

Helsingin kaupungin Teknillisten laitosten Hallitukselle.

N:o 304.

Sen johdosta, että tšekäläinen O.Y. Yleinen Insinööritoimisto, jonka tulee vesijohtolaitoksen ja yhtiön välillä 1. XII. 1943 allekirjoitetun sopimuksen mukaan toimittaa Vanhassakaupungissa parhaillaan rakenteilla olevaan uuteen suodatinlaitokseen tarvittavat, Tanskasta hankittavat suodatinvarusteet, joutuisi Tanskan valuuttakurssin nousemisen takia kärsimään tuntuvaan tappioon, on yhtiö 13. VIII. 1945 päivätyllä kirjelmällään kääntynyt vesijohtolaitoksen puoleen ehdotuksella, että kaupunki maksaisi sen suoranaisen kurssitappion, joka voi aiheutua vielä maksamatta olevalle 136,170 Tanskan kruunulle kuin myös ne mahdolliset sodan aiheuttamat lisäkustannukset, jotka Harvey & C:o mahdollisesti

laskuttaa. Sitä vastoin ei sopimuksessa mainittua indeksiklausulia tälle kohdalle sovellettaisi. Kun vesijohtolaitos ei katsonut voivansa tällaista ehdotusta alistaa Hallituksen käsiteltäväksi, ehdotti yhtiö uudessa 9. IX. 1945 päivätyssä kirjelmässään kompromissina sellaista menetelmää, että mainittuun Tanskasta toimitettavaan osaan hankinnasta ensin sovellettaisiin indeksiklausulia ja tämän jälkeen erotus kurssimuutosten aiheuttamista kurssitappioista tullauskustannuksineen ja liikevaihtoveroineen jaettaisiin tasan kummankin sopimuspuolen kesken. Että p.o. varusteet yleensä oli hankittava Tanskasta, siitä vesijohtolaitos on alun perin ollut tietoinen.

Sopimuksen maksuehtoja koskevat määräykset ovat seuraavat:

»8 §.

Tämän sopimuksen mukaisesta urakasta on urakoitsija oikeutettu saamaan 7,040,000: — mk seuraavin maksuehdoin:

1) Kun sopimus on allekirjoitettu sekä lisenssit tuonnille ja vastikekuparin viennille on saatu, 2,500,000: — mk.

2) Kun osa tai hankinta kokonaisuudessaan on toimitettu erissä, arvion mukaisesti, kuitenkin korkeintaan, 3,000,000: — mk.

3) Kun tilaus kokonaisuudessaan on saatettu loppuun ja hyväksytty 1,540,000: — mk, kuitenkin viimeistään 4 kuukautta sen jälkeen, kun kaikki koneosat ovat saapuneet Vanhankaupungin laitokselle ja vastaanotetut vesijohtolaitoksen puolesta, mutta vähennettynä suorittamatta jääneiden asennustöiden kustannuksella.

Maksueriä suoritettaessa noudatetaan tilastollisen päätoimiston laskemia indeksivaihteluja, ollen alkuindeksi 196.

Jos edellämainittuja lisenssejä ei saada, niin sopimus purkautuu.

9 §.

Urakkasopimuksen 8 §:n 1. kohdassa suoritetusta ennakkosummasta, 2,500,000: — mk:sta, urakoitsija antaa vastaavan pankkitakuun. Kun urakka on suoritettu ja hyväksytty, antaa urakoitsija mk 700,000: — suuruisen pankkitakuun 2 vuoden ajaksi.

10 §.

Jos tämän sopimuksen tulkinnasta syntyy erimielisyyksiä urakan suorittamisesta, on asia jätettävä välimiesoikeuden ratkaistavaksi, johon kummallakin asianomaisella on oikeus valita välimiehensä ja nämä yhteisesti valitsevat kolmannen. Siinä tapauksessa, ettei kolmannen välimiehen valitsemisesta voida sopia, jätetään tämä Helsingin Keskuskauppakamarin toimitettavaksi.»

Kuten sopimuksesta näkyy, on yhtiö suojellut itseään vain indeksiklausulilla, mutta ei millään valuuttaklausulilla markan arvon alenemista vastaan Tanskan kruunuihin verrattuna. Yhtiö on ehdotuksensa tukemiseksi oheistanut kauppaoikeuden professorin Gunnar Palmgrenin asiasta antaman lausunnon. Professori Palmgrenin mielipiteen mukaan olisi yhtiöllä tuskin mitään toiveita tuomioistuinmissa saavuttaa menestystä vaatimukselleen. Toisin on asianlaita välimiesoikeudessa, jonka puoleen asianomaisten olisi sopimuksen mukaan riitakysymyksissä käännyttävä. Välimiesoikeudessa otetaan nimittäin kohtuusnäkökohdat paljon suuremmassa määrin huomioon kuin tuomioistuimissa. Palmgren pitää jopa sellais-takin tulosta mahdollisena, että koko tappio siirrettäisiin kaupungin kannettavaksi.

Vesijohtolaitos on puolestaan pyytänyt kaupungin lakimiestä lausumaan mielipiteensä asiasta. Kaupungin lakimies mainitsee, että jos riitakysymys joutuisi puhtaasti oikeudellisten näkökohtien mukaan ratkaistavaksi, jäisi p.o. taloudellinen vahinko kokonaan yhtiötä rasittamaan. Välimiesoikeudessa taas, jossa välimiesten on lain mukaan ratkaistava riitakysymykset harkitsemansa »oikeuden ja kohtuuden» mukaisesti, on olemassa se mahdollisuus, että kaupunki katsotaan olevan velvollinen ottamaan osaa p.o. tappion maksamiseen. Hyvin todennäköistä kuitenkin on, että myöskin välimiesoikeus tulisi omaksumaan puhtaasti juriidisesti oikeana pidettävän ja kaupunkia kyseessäolevista lisämaksuista vapauttavan kannan, etenkin kun indeksiklausuli on olemassa. Toinen kysymys — sanoo kaupungin lakimies edelleen — on se, onko kaupungilla käytännöllisistä syistä tässä tapauksessa aihetta pitää tinkimättä kiinni juriidisista oikeuksistaan, koska lienee ajateltavissa, ettei yhtiö kenties kykene omin turvin täyttämään velvollisuuksiaan tanskalaista alihankkijaa kohtaan ja toimitukset sen johdosta keskeytyisivät.

Yhtiö ilmoittaa p.o. suoranaisten kurssieron tekvän 2,034,475 mk nykyisen kurssin mukaan (virhe, pitää olla 2,011,326), jonka lisäksi tulee vielä niinikään kurssista johtuva, mainittua summaa vastaava tullauskustannusten ja liikevaihtoveron lisäkustannus. Kun indeksi kuitenkin on noussut melkoisesti alkuindeksistä 196, tulee jaettava tappio paljon alittamaan 2 milj. mk. Indeksillä oli nimittäin elokuussa 313, eli 59,7 % suurempi kuin alkuindeksi, ja kun tässä tapauksessa tulee melkoiselta osalta p.o. erää kysymykseen syyskuun indeksi, joka vielä on tuntematon, mutta suurempi kuin heinäkuun indeksi, niin yhtiön kurssitappio tulee suureksi osaksi korvatuksi indeksiklausulin kautta.

Selvemmän kuvan kysymyksessä olevasta asiasta antanee allaoleva laskelma, jossa on edellytetty seuraavat tekijät: yhtiön Harvey & C:o:lle maksamatta oleva erä 136,170 T.kr.; alkukurssi 10:3093; nykyinen kurssi 25:08; alkuindeksi 196; otaksuttu syyskuun indeksi 313 (siis 59,7 % alkuindeksiä suurempi) sekä tullauskustannukset ja liikevaihtovero arviolta 25 % tavarain laskusta.

Nyk. kurssi:	136170 × 25,08	3,415,143: 60	
	3415143,60 × 0,25	853,785: 90	4,268,929: 50 mk

Alkurssi:	136170 × 10,3093	1,403,817: 38	
	1403817,38 × 0,597	838,078: 98	
	1403817,38 × 0,25	350,954: 35	
	350954,35 × 0,597	209,519: 75	2,802,370: 46 mk

Tappio 1,466,559: 04 mk

Tappio jaettuna kahtia olisi tässä tapauksessa n. 733,000 mk.

Yhtiön anomukseen sisältyy lisäksi ehdotus, että edellämainittua jakamismenettelyä noudatettaisiin myös siihen lisähintaan Tanskan kruunuissa, jonka yhtiön tanskalainen alihankkija mahdollisesti joutuu veloittamaan sodan seurauksista johtuen. Koska tällaisen ehdotuksen hyväksymisestä voi johtua epämääräisiä seurauksia, voinee sitä tuskin hyväksyä.

Mainittakoon lopuksi, että yhtiö otti p.o. hankinnan ja siihen liittyvän, yhden suodattimen sisustusta koskevan asennustyön suoritettavakseen urakalla ajankohtana, jolloin muut rakennustoiminimet yleensä otivat töitä vastaan ainoastaan laskutöinä. Tällaisten töiden suorittamiskustannukset ovat nousseet huikeasti.

Jos edellämainitun kurssimuutoksen aiheuttamat taloudelliset seuraukset, yhtiön yksinään joutuessa kantamaan ne, todellakin muodostavat yhtiölle sellaisen voittamattoman esteen, ettei yhtiö pysty urakkasopimustaan täyttämään ja toimitukset Tanskasta keskeytyvät, joutuu myös suodatinlaitoksen rakennustyö vaikeaan asemaan, koska siihen tarvittavat varusteet, muualta hankittuina, olisivat epäilemättä paljon kalliimmat, mikäli niitä lähiaikoina toisaalta yleensä olisi saatavissakaan. Työ, joka muutenkin on sodan aikana ja sen jälkeenkin edistynyt kovin hitaasti, tulisi tällöin edelleen vaatimaan pitkän ajan valmistukseen.

Vesijohtolaitos kunnioittaen alistaa Hallituksen päätettäväksi ja edelleen kaupunginhallituksen ratkaistavaksi olisiko yhtiön ehdotus tappion jakamisesta edellämainitussa laajuudessa tasan vesijohtolaitoksen ja yhtiön välillä hyväksyttävä, vai olisiko riitakysymys annettava välimiesoikeuden ratkaistavaksi. Laitos puolestaan on kohtuussyistä edellisen menetelmän kannalla.

Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos.

John L. W. Lillja.

Liite 3.

Helsingin kaupungin Vesijohtolaitokselle.

Joulukuun 1 päivänä 1943 ovat Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos ja allekirjoittanut osakeyhtiö keskenään tehneet urakkasopimuksen, jonka mukaan meidän tulee hankkia ja asentaa erinäisiä laitteita ja tarvikkeita Vanhankaupungin Siltasaarella rakenteilla olevaan vesijohtolaitoksen suodatinasemaosaan. Sen osan hankittavista laitteista, joita ei kotimaassa voida valmistaa, on meille toimitannut ja toimittaa edelleen tanskalainen toiminimi Harvey & C:o, sanotun toiminimen ja meidän kesken tammikuussa 1944 tehdyn sopimuksen mukaisesti. Syyskuussa 1944 keskeytyi kuitenkin toimitus Tanskassa annetun ulosvienti-kiellon johdosta ja sen johdosta, että Suomi joutui sotatilaan Saksan kanssa. Tällöin oli osa tilaamistamme laitteista vielä toimittamatta ja niitten sovitusta hinnasta oli maksamatta 136,170 Tanskan kruunua.

Kun tavaraa heinäkuussa 1945 jälleen voitiin ruveta toimittamaan Tanskasta Suomeen, jatkoi Harvey & C:o heti tilaamiemme laitteiden toimittamista. Mutta rahan kurssi oli nyt muuttunut niin, että Tanskan kruunu, joka aikaisemmin oli vastannut mk 10: 3093 nyt vastasi mk 25: 25. Me joudumme siten toiminimelle Harvey & C:o maksamaan 136,170 Tanskan kruunua paljon kalliimpaan kurssiin kuin mitä me saatoimme olettaa sopimusta tehtäessä. Kurssin muutos aiheuttaa, että meidän hankintakustannuksemme nykyisen kurssin mukaan nousevat 2,034,475: 12 markalla.

Itsestään selvää on, että me emme näissä olosuhteissa voi kirjaimellisesti pysyä Helsingin kaupungin Vesijohtolaitoksen kanssa tekemässämme urakkasopimuksessa. Kurssin muutoksien taloudelliset seuraukset ovat niin laajakantoiset, että ne muodostavat voittamattoman esteen, joka oikeudellisesti vapauttaa meidät sopimuksen täyttämisestä alunperin sovittujen ehtojen mukaisesti. Tällainen

taloudellinen force majeure on oikeustieteessä tunnettu ja yleisesti tunnustettu käsite. Oleellisesti muuttuneissa olosuhteissa ei ketään voida aikaisemmin tehdyn sopimuksen perusteella pakoittaa suorituksiin, joiden täyttäminen alunperin sovituin ehdoin tulisi suhteettoman raskaaksi.

Vesijohtolaitoksen kanssa tekemämme urakkasopimuksen 8 §:n mukaan noudatetaan maksueriä suoritettaessa tilastollisen päätoimiston laskemia indeksivaihteluja, ollen alkuindeksi 196. Kun me lyhennämme velkaamme toiminimelle Harvey & C:o, on ensin laskettava mitä suoritus olisi tullut maksamaan kurssin ollessa 10: 3093 ja tämä määrä on, korotettuna samassa suhteessa, jossa alkuindeksi 196 on suorituspäivänä voimassa olevaan indeksiin, vähennettynä siitä summasta, minkä me todellisuudessa olemme velkamme lyhennyksenä joutuneet Suomen rahassa suorittamaan. Täten voidaan täsmälleen määritellä se vahinko, mikä meille tulee koitumaan kurssin muutoksesta. Ehdotamme kuitenkin laskutuksen helpottamiseksi, että kaupunki maksaa sen suoranaisen kurssitappion, joka voi aiheutua vielä maksamatta olevalle 136,170 Tanskan kruunulle kuin myös ne mahdolliset sodan aiheuttamat lisäkustannukset, jotka Harvey & C:o mahdollisesti laskuttaa ja jotka katsotaan oltavan pakoitettut maksamaan. Sitävastoin jäisi sopimuksen mukainen indeksikoroitus tältä osalta pois ja jäisi siis indeksikoroitus koskemaan vain ennen kurssikoroitusta olevia ulkolaisia ja kaikkia kotimaisia toimituksia.

Esitettyyn nähden, ja huomioon ottaen sen, että lisäkustannukset eivät johdu meidän eikä Harvey & C:ön laiminlyönneistä, anomme että Vesijohtolaitos, ennenkuin urakkasopimuksen täyttämistä jatketaan, sitoutuu korvaamaan meille kurssin muutoksesta aiheutuvan vahingon jompaa kumpaa tässä selostettua laskemistapaa noudattaen.

Helsingissä, elokuun 13 päivänä 1945.

Osakeyhtiö Yleinen Insinööritoimisto.

R. Kreuger.

Liite 4.

Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos, Helsinki.

Vesijohtolaitoksen kanssa 1. XII. 1943 solmitun sopimuksen mukaan olemme luvanneet toimittaa koneiston Helsingin kaupungin uudelle suodatinlaitokselle hintaan mk 7,040,000:—. Huomattava osa hankinnan edellyttämistä erikoislaitteista tulee Tanskasta.

Suomen jouduttua sotatilaan Saksan kanssa katkesivat kaikki yhteydet miehitettyyn Tanskaan, jonka vuoksi sieltä tulevia osia ei voitu tänne lähettää vaikka suuri osa niistä oli lähetysvalmiina.

Kun yhteydet Tanskaan palautuivat siinä laajuudessa, että hankintojamme voitiin toimittaa sieltä, oli Suomen pankki koroittanut Tanskan kruunun kurssin mk:sta 10: 3093 mk:aan 25: 25 ollen nousu 145 %. Vastaava sopimuksen indeksikoroitus alkuindeksin ollessa 196 ja loppuindeksin heinäkuussa 1945 281 tekee vain noin 43,37 %.

Kun vielä maksamatta oleva ja toimittamatta oleva erä on Tanskan kruunua 136,170: —, on suoranainen kurssiero (tappio) mk 2,034,475: 12 nykyisen kurssin mukaan, jonka lisäksi tulee vielä tätä summaa vastaava tullauskustannus plus liikevaihtovero 20 %, mitkä aiheutuvat välittömästi kurssin muutoksista.

Koska tällainen huomattava lisäkustannus ei todistettavasti aiheudu meidän laiminlyönnistämme, emme katso voivamme yksin kantaa näin suurta tappiota. Välttääksemme hankaluuksia, jotka aiheutuisivat asian jättämisestä sopimuksen mukaisen välitystuomioistuimen ratkaistavaksi, ehdotamme, että siihen osaan hankinnasta, joka toimitetaan Tanskasta, ensin sovelletaan indeksiklausulia sopimuksen määräysten mukaan, jonka jälkeen erointo kurssimuutosten aiheuttamista kurssitappioista tullauskustannuksineen ja liikevaihtoveroineen jaetaan tasan kummankin sopimuspuolen kesken. Samaa menettelytapaa ehdotamme noudatettavaksi myös siihen mahdolliseen lisähintaan Tanskan kruunuissa, jonka sikäläinen hankkijamme mahdollisesti joutuu veloittamaan sodan seurauksista johtuen.

Olemme kääntyneet asiassa professori, lakitieteen tohtori G. Palmgrenin puoleen ja liitämme mukaan otteita hänen lausunnostaan.

Yllä olevaan viitaten toivomme, että Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos hyväksyy ehdotuksemme ja tulemme huolimatta kärsimästämme raskaasta tappiosta tekemään parhaamme sopimuksen mukaisen hankinnan suorittamiseksi.

Kunnioittaen
O/Y Yleinen Insinööri-toimisto
R. Kreuger.

Liite 5.

Ote.

P. M.

koskeva kysymystä siitä, onko ostajalla mahdollisuuksia asiassa Yleinen Insinööri-toimisto O/Y./Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos vedota tapahtuneeseen valuuttakurssien muuttumiseen.

Riidan esine.

Yllämainittujen asianosaisten kesken on joulukuun 1 päivänä 1943 tehty hankintasopimus, joka koskee eräiden koneiden, laitteiden ja muiden tarvikkeiden toimittamista Vanhakaupungin pikasuodatinlaitokseen. Hankintasumma on 7,040,000 mk. Sopimus sisältää indeksiklausulin. Samassa suhteessa kuin indeksi muuttuu 196 pisteestä, jota pidetään alkuindeksinä, on hankintasumman maksettavaksi lankeavat erät vastaavasti tarkistettava.

Sopimuksen normaalin täyttäminen keskeytyi Saksan ja Suomen välisen sotatilan johdosta. Hankkija oli nimittäin tehnyt tanskalaisen alihankkijan kanssa sopimuksen, joka koski laitteiden huomattavan osan toimittamista. Vasta kuluvan vuoden heinäkuussa voitiin hankinnat Tanskasta jälleen aloittaa.

Nyttemmin kohonneiden valuuttakurssien johdosta on hankkijalle aiheutunut Tanskasta tilattujen laitteiden osalta lisäkustannuksia (kurssitappiota) 2,034,475: 12 mk nykyisen kurssin mukaan laskettuna. Kun näiden lisäkustannusten voidaan katsoa aiheutuneen muuttuneen sotatilanteen aiheuttamasta viivytuksesta, josta hankkija ei katso olevansa vastuussa, pitää hankkija kohtuullisena, että tilaaja vastaa lisäkustannuksista.

Olen edelleen ottanut huomioon sen, että sopimus edellytti, että myyjän tuli ostaa ainakin huomattava osa myydyistä laitteista ulkomailta. Sopimus sisältää myöskin maininnan tästä. Jos kysymys olisi ollut laitteista, jotka olisi voitu saada tai valmistaa maassa, ja jos myyjällä olisi ollut oikeus toimittaa sellaisia, ei kysymystä kurssitappion korvaamisesta ylipäätään olisi syntynytkään.

Mahdollisesti voitane vielä väittää, että sopimuksen täyttäminen huomattavalta osalta lykkääntyi Saksan kanssa syntyneen sotatilan johdosta. On mahdollista, ettei mitään valuuttakurssien tarkistamista olisi ehtinyt tapahtua suoritusaikana, jos olosuhteet olisivat pysyneet sellaisina kuin ne olivat joulukuussa 1943. Voiko tämä myyjästä riippumaton seikka aiheuttaa myyjän kanteen hyväksymisen? Myöskin tähän kysymykseen täytyy minun antaa myyjän kannalta epäedullinen vastaus. Sen, joka käynnissä olevan sodan aikana sitoutuu hankkimaan tuontitavaraa, täytyy ottaa huomioon mahdollisuus, että sotatilanteessa voi tapahtua olennaisia muutoksia. Sellaisina olisi voinut tulla kysymykseen esimerkiksi liittoutuneiden mairinnousu Tanskassa, venäläisten läpimurtautuminen Itämeren maakuntiin ja siitä johtuva rannikkoittemme saarto j.n.e. Sopimuksen mukaan aiheuttavat sellaiset tapahtumat hankinta-ajan pitenemisen. Mutta sopimus ei anna mitään tukea myyjän esittämälle vaatimukselle, että tänä aikana tapahtuneesta valuuttakurssien muuttumisesta olisi suoritettava korvaus. Se, ettei sellainen valuuttakurssien tarkistaminen kuitenkaan yksinomaan koituisi myyjän vahingoksi, seuraa sopimuksen indeksiklausulista, johon myöskin tässä yhteydessä täytyy vedota. Valuuttakurssien tarkistamista ei näet olisi ollut missään tapauksessa odotettavissa, ellei indeksi olisi samanaikaisesti noussut.

Eräs seikka on vielä otettava huomioon. Asianosaisten välillä syntyi sopimus tietysti vasta sitten, kun myyjä oli käynyt tarpeelliset neuvottelut hankkijoittensa kanssa. Ja kohta sopimuksenteon jälkeen teki myyjä Tanskassa olevan alihankkijansa kanssa sen sopimuksen, mistä hänelle on aiheutunut kurssitappio. Tässä sopimuksessa oli myyjä turvattu sopimuksen voimassaoloajan jatkuvan inflaation vaikutuksilta edellyttäen, etteivät valuuttakurssit muuttuneet, mutta tämä seikka ei vähentänyt myyjän oikeutta vedota indeksiklausuliin, mikä siten inflaation jatkuessa Suomessa saattoi antaa myyjälle jonkinlaisen mahdollisuuden voittoon. Vastapainona sanotulle voiton mahdollisuudelle, mikä, huomioonottaen Suomen Pankin silloisen valuuttapolitiikan, näytti todennäköiseltä, oli tietysti mahdollisuus, että myyjän kustannukset esimerkiksi valuuttakurssien tarkistamisen johdosta tai muuten suorituksen yhteydessä nousisivat enemmän, kuin mitä indeksi osoitti. Se, että olosuhteet sittemmin ovat kehittyneet juuri viime mainittuun suuntaan ja että sopimus on aiheuttanut myyjälle tappiota, on tietystikin myyjän näkökannalta hyvin valitettavaa, mutta se ei oikeuta myyjää jättämään sopimusta täyttämättä.

Asian perustelu välimiesmenettelyssä.

Edelläolevassa olen tullut siihen lopputulokseen, että myyjällä, mikäli voimassaolevaa oikeutta sovellettaisiin ankarasti, tuskin olisi suuriakaan toiveita

saada myönteistä ratkaisua vaatimuksilleen. Asianosaisten kesken tehty sopimus sisältää kuitenkin ehdon, jonka mukaan sopimuksesta mahdollisesti johtuvat riidat annetaan välimiesten ratkaistavaksi. Puhtaasti käytännölliseltä kannalta ajatellen antaa tämä myyjälle eräänlaisen mahdollisuuden saada sopimuksen johdosta tasoitusta. On tunnettua, että välimieslautakunnat ottavat kohtuusnäkökohdat huomioon paljon suuremmassa mitassa kuin tuomioistuimemme. Ja tuskin voidaankaan kieltää, eikä sopimuksen tasoittaminen useilta näkökannoilta katsoen ole tarpeeksi perusteltua. Tähän viitaten on paikallaan lyhyesti esittää tärkeimmät perusteet, joihin myyjän kanteessa voidaan nojata. Nämä voidaan ryhmitellä seuraaviin kohtiin.

1. Helsingin kaupungin Vesijohtolaitos ei ole tilannut nyt kyseessäolevia laitteita siinä tarkoituksessa, että se myisi tai jalostaisi niitä edelleen tai käyttäisi niitä muuten kaupallisiin tarkoituksiin. Nämä laitteet ovat pikemminkin tarkoitettut hyödyttämään kaupunkia ja sen asukkaita pitkät ajat eteenpäinkin. Sopimusta täytynee sen vuoksi arvostella jossain määrin toisin kuin kahden liikemiehen kesken tehtyä hankintasopimusta. Ja kun sopimuksen täyttäminen on vaatinut kustannuksia melkoisesti enemmän kuin mitä sopimuspuolet, sekä ostaja että myyjä, ovat arvioineet, niin voidaan huomauttaa, ettei ole kohtuullista, että myyjän yksin tulee kantaa nämä lisäkustannukset, varsinkin kun niiden on katsottava johtuneen sopimuskumppaneista kokonaan riippumattomista sotaolosuhteista. Näiden arvaamattomien ylimääräisten kustannusten eräänlainen jako tai suorastaan niiden siirtyminen kokonaisuudessaan kaupungin vastattavaksi tuntuu täysin perustellulta.

2. Valuuttakurssit olivat olleet vuodesta 1939 lähtien aivan nimelliset. Eräänlaisella syyllä voidaan puolustaa sellaista käsitystä, ettei syksyllä 1943 ollut aihetta otaksua tässä suhteessa tapahtuvan muutosta. Rauhan solmiminen näytti silloin olevan loputtoman kaukana ja voitiin otaksua, että Suomen Pankki noudattaisi samaa politiikkaa kuin aikaisemmin ainakin niin kauan kuin maamme oli kietoutuneena sotaan. Tämä perustelu johtaa väitteeseen, ettei myyjällä ollut aihetta olettaa valuuttakurssien muuttuvan ja että suoritus oli oleellisesti tullut kalliimmaksi sellaisen seikan johdosta, jota hänen ei siten ollut tarvinnut aavistaa tai ottaa huomioon. Jos niin on asianlaita, ei suorituksen täyttämättä jättämisestä voida vaatia vahingonkorvausta.

3. Ottamalla indeksiklausulin sopimukseen ovat sopimuskumppanit selvästi osoittaneet, ettei ole myyjän vaan ostajan asia vastata todennäköisesti jatkuvan inflaation aiheuttamista lisäkustannuksista. Sitä, ettei indeksiklausulia ole sidottu valuuttaklausuliin, voidaan perustella sillä, että valuuttakurssien muuttuminen näytti vähemmän todennäköiseltä, mihin tulokseen kohdassa 2 on tultu. Toisin sanoen voitaisiin sanoa, että sopimuskumppanit aivan yksinkertaisesti ovat alitajuisesti ymmärtäneet, että valuuttakurssit pysyisivät muuttumattomina. Kun kumpikin asianosainen lähti siitä, että ainakin huomattava osa hankinnan esineenä olevista tavaroista hankittaisiin ulkomailta, voitaisiin tämän mukaisesti valuuttakurssien kohoamista pitää ennakkolta arvaamattomana edellytyksenä. Tämä voitaisiin myöskin lausua siten, että sopimuskumppanit, jos heiltä sopimusta tehtäessä olisi kysytty, myyjäkö tai ostaja suorittaa tämänlaatuisen lisäkustannuksen, olisivat vastanneet kysymykseen siten, että näistä vastaa ostaja, jolloin sopimuskumppanit vielä lisäisivät, että tämänhän pitäisi selvästi ilmetä indeksiklausulista, joka osoittaa heidän aikomustensa sisällön.

4. Valuutan huononeminen merkitsee yli 2 miljoonan markan tappiota.

Sellaisenaan on tämä niin suuri summa, että on kyseenalaista, voidaanko myyjä pakottaa vastaamaan tappiosta. Mutta silloinkin, kun ollaan sitä mieltä, että myyjän periaatteessa tulee kantaa tämä tappio, johdutaan ehkä toiseen lopputulokseen, jos otetaan huomioon, että indeksiklausulin tarkoituksena on juuri ollut suojata myyjä jatkuvalta inflaatiolta. Indeksiklausuliin ja sopimuskumppanien siitä ilmenevään tarkoitukseen, että ostajan tulee vastata inflaatiosta aiheutuvasta riskistä, voidaan toisin sanoen vedota myöskin silloin, kun on päätettävä, onko kysymys esimerkiksi valuutan arvon muuttumisesta aiheutuvista lisäkustannuksista, vaikkakaan sopimuskumppanit eivät ole sellaisia edellyttäneet, ratkaistava siten kuin sopimuskumppanit olisivat ottaneet ne huomioon.

Helsingissä, syyskuun 3 päivänä 1945.

Gunnar Palmgren.

Lakitieteen tohtori, kauppaoikeuden professori.

Liite 6.

Muistio:

Vesijohtolaitoksen ja Oy. Yleisen Insinööritoimiston välillä 1. XII. 1943 tehdystä sopimuksesta ilmenee, että mainittu toiminimi on sitoutunut toimittamaan kaupungin vesijohtolaitokselle suodatinvarusteet y.m. laitteet Vanhankaupungin pikasuodatinlaitokselle sopimuksessa lähemmin mainituilla ehdoilla. Sopimus on laadultaan pääasiallisesti hankintasopimus, ja on hankittavien laitteiden hinta sovittu maksettavaksi Suomen rahassa, nousten yhteensä mk:aan 7,040,000: —. Yhtiö on 6. IX. 1945 päivätyssä kirjelmässä huomauttanut, että sen on vielä toimittamatta olevista eristä maksettava tanskalaiselle alihankkijalleen Tanskan kruunua 136,170: —, josta yhtiölle, Tanskan kruunun kurssin askeisen nousun ollessa 145 %, tulisi aiheutumaan kurssitappiota mk 2,034,475: 12, minkä lisäksi vielä tulee tätä summaa vastaava tullauskustannus ja liikevaihtovero 20 %, mitkä lisäkustannukset myöskin aiheutuvat kurssin muutoksesta. Toiminimi on huomauttanut, etteivät nämä lisäkustannukset ole johtuneet sen laiminlyönnistä ja ettei se katso voivansa yksin kantaa näin suurta tappiota, minkä johdosta yhtiö on ehdottanut, että siihen osaan hankinnasta, joka toimitetaan Tanskasta, ensin olisi sovellettava sopimukseen sisältyvää indeksiklausulia, jonka jälkeen eroitus kurssimuutosten aiheuttamista kurssitappioista tullauskustannuksineen ja liikevaihtoveroineen olisi jaettava tasan yhtiön ja kaupungin kesken. Samaa menettelytapaa on yhtiö ehdottanut noudatettavaksi myös siihen mahdolliseen lisähintaan nähden Tanskan kruunuissa, jonka tanskalainen alihankkija mahdollisesti joutuu veloittamaan sodan seurauksista johtuen.

Yhtiö on hankkinut asiasta kauppaoikeuden professorin, lakit. tri Gunnar Palmgrenin lausunnon, jossa asian oikeudellista puolta on lähemmin kosketeltu. Lausunnon antaja on tällöin tullut siihen, epäilemättä oikeana pidettävään tulokseen, että Tanskan kruunun kurssin nousu, joskin se on omiansa aiheuttamaan hankkijalle (yhtiölle) lisäkustannuksia, juriidisesti ei oikeuta viimeksimainittua kieltäytymään sopimusta täyttämästä. Tästä seuraa, ettei kaupunkia juriidisesti voida pitää

velvollisena korvaamaan puheenaolevia kurssitappioita. Tämä johtopäätös on täysin sopusoinnussa niiden oikeusperiaatteiden kanssa, joita hankintasopimuksia tulkittaessa säännöllisesti noudatetaan. Jos kysymys siitä, kenen kannettaviksi puheenaolevat kurssitappiot on jätettävä, joutuisi puhtaasti oikeudellisten näkökohtien mukaan ratkaistavaksi, jäisi siis tämä taloudellinen vahinko yhtiötä rasittamaan. Sopimuksen 10 § sisältää kuitenkin määräyksen, että sopimuksen tulkinnasta syntyvät erimielisyydet on jätettävä välimiesoikeuden ratkaistavaksi. Tunnettua on, että kohtuusnäkökohdat erinäisissä tapauksissa paljon suuremmassa määrässä vaikuttavat välimiesoikeuksien kuin tuomioistuinten ratkaisuihin. Välimiesmenettelystä 4. II. 1928 annetun lain 18 §:ssä onkin säädetty, että välimiesten on perustettava ratkaisunsa siihen, minkä he harkitsevat »oikeuden ja kohtuuden» vaativan. Vaikkakin kaupunki juriidisesti on katsottava oikeutetuksi asettumaan yhtiön pyyntöön nähden kielteiselle kannalle on siis kuitenkin olemassa se mahdollisuus, että välimiesoikeus kohtuussyistä asettuisi sille kannalle, että kaupungin on otettava osaa kyseessäolevien kurssitappioiden maksamiseen. Hyvin todennäköistä on kuitenkin, että myöskin välimiesoikeus tulisi omaksumaan kosketellun, juriidisesti oikeana pidettävän ja kaupunkia kyseessäolevista lisämaksuista vapauttavan kannan, sitä suuremmalla syyllä kun pidetään mielessä, että Suomen rahan huononemisesta aiheutuvat seuraamukset jo on huomioitu sopimuksen 8 §:ään otetun indeksiklausulin osoittamalla tavalla.

Toinen kysymys on tietenkin, onko kaupungilla käytännöllisistä syistä tässä tapauksessa aihetta pitää tinkimättömästi kiinni juriidisista oikeuksistaan. Ajateltavissa lienee nimittäin, ettei yhtiö kenties kykene omin turvin täyttämään velvollisuuksiaan tanskalaista alihankkijaa kohtaan, ja että toimitukset sen johdosta keskeytyvät. Tämän ja sen yhteydessä olevien muiden, lähinnä taloudellista laatua olevien kysymysten ratkaiseminen jää kuitenkin allekirjoittaneelle uskotun, asian juriidisen puolen arvostelua koskevan tehtävän ulkopuolelle.

Helsingissä, syyskuun 17 päivänä 1945.

Einar Cavinus.

Liite 7.

Sopimus.

Helsingin kaupungin vesijohtolaitos, Helsinki, joka tässä sopimuksessa mainitaan tilaajaksi, ja Oy. Yleinen Insinööritoimisto, Helsinki, joka mainitaan urakoitsijaksi, ovat tehneet seuraavan sopimuksen:

1 §.

Allekirjoittanut urakoitsija sitoutuu toimittamaan suodatinvarusteet, koneelliset ja mekaaniset osat sekä putkijohdot, venttiilit ja erikoisarmatuurit, mittauslaitteet ja suodatinhiekan pikasuodatinlaitokselle Vanhaankaupunkiin, kaikki Oy. Yleisen Insinööritoimiston antaman, 10. XI. 1943 päivätyn tarjouksen mukaisesti.

Hankinta ja työ suoritetaan Helsingin kaupungin vesijohtolaitoksen laatimien oheenliitettujen ja 1. XI. 1943 päivättyjen piirustusten n:ot 1—10 sekä hankinta- ja työselityksen mukaisesti.

2 §.

Hankinta käsittää kaikki 1 §:ssä mainitut osat, jotka toimitetaan vapaasti Vanhankaupungin vesijohtolaitoksella, kaikki tarvittavat piirustukset ja selitykset, yhden kaksoissuodattimen asennuksen ja työnjohdon sekä putkisysteemin tähän suodattimeen sekä pumppujen asennuksen, lukuunottamatta sähköjohtotöitä.

Kaikki rakennustyöt, reijitykset, jälkivalamiset j.n.e. suorittaa tilaaja siten, ettei keskeytyksiä tapahdu, vaan asennustöitä voidaan jatkuvasti suorittaa, ja sitoutuu urakoitsija puolestaan hyvissä ajoin antamaan seikkaperäiset piirustukset tarkastettaviksi.

Niiden hankintaan kuuluvien osien piirustukset, joita tilaaja ei vielä ole saanut hyväksyttäväksi on urakoitsijan mahdollisimman pian toimitettava tilaajan vahvistettavaksi ennen työn suoritusta.

Kaikki tarvittava vastikekupari on tilaajan toimitettava hankkijalle.

3 §.

Tilaajalla on oikeus asennustyön kestäessä antaa täydentäviä ohjeita ja määräyksiä. Milloin määräykset eivät selvästi perustu urakkasopimukseen, piirustuksiin tai työselitykseen tai milloin ne poikkeavat näistä, on ne annettava urakoitsijalle kirjallisesti.

Urakoitsija on tilaajan vaatimuksesta ilman eri korvausta velvollinen suorittamaan sellaiset muutokset alkuperäisen sopimuksen määrittelemään työhön, jotka eivät hidastuta eivätkä vaikeuta työtä, eivätkä tuota lisäkustannuksia.

Jos muutokset ja lisätyöt aiheuttavat urakoitsijalle lisäkustannuksia, on hän, ilmoitettuaan siitä tilaajalle ennen työn alkamista, oikeutettu saamaan lisäkorvauksen, laskettuna siten, että urakoitsijan omiin kustannuksiin lisätään 10 %. Omilla kustannuksilla ymmärretään kaikkia työstä aiheutuvia menoja, lukuunottamatta urakoitsijan keskushallintokuluja, korkoja ja poistoja, tai, jos aliurakoitsijaa on käytetty, tälle maksettua urakkasummaa.

Jos joku muutos vähentää urakoitsijan kustannuksia tai jos tilaajan tahdosta joku urakkaan kuuluva työ jätetään suorittamatta, vähennetään urakkasopimuksesta vastaava määrä. Tällainen vähennys ei kuitenkaan saa ylittää 20 % urakkasummasta.

4 §.

Toimitusaika on 10—12 kuukautta tilauspäivästä lukien. Siinä tapauksessa, että urakoitsija on estetty hankintaa täyttämästä määräajassa, johtuen tämä urakkasopimuksen allekirjoittamisen jälkeen häneen tai hänen alihankkijaansa kohdistuvista, sodan aiheuttamista olosuhteista, tulipalosta tai onnettomuustapauksista eivätkä nämä ole urakoitsijan aiheuttamia, on urakka-aikaa vastaavasti pidennettävä. Kuitenkin on urakka-ajan pidentämisestä jokaisessa eri tapauksessa heti ilmoitettava tilaajalle.

Urakoitsija on kaikin käytettävissä olevin keinoin, mitkä eivät tuota hänelle sanottavia lisäkustannuksia, pyrittävä vähentämään edellälueteltujen esteiden aiheuttamaa viivytystä.

5 §.

Urakoitsija on kahden (2) vuoden ajan vastaanottopäivästä lukien vastuussa työstä ja työtarpeiden hyvästä laadusta sekä sitoutuu heti omalla kustannuksellaan korvaamaan sellaiset osat, jotka ovat tulleet kelpaamattomiksi, johtuen tämä materiaali-, valmistus- tai suunnitteluvirheistä.

6 §.

Urakoitsija on oikeutettu laivaamaan osat vähitellen sitä mukaa kuin urakka valmistuu sekä saamaan niistä korvauksen eri osissa 8 § kohta 2) mukaisesti.

7 §.

Työväkensä tapaturmavakuutuksesta huolehtii ja vastaa urakoitsija.

8 §.

Tämän sopimuksen mukaisesti urakasta on urakoitsija oikeutettu saamaan
7,040,000: — mk

seuraavın maksuehdoin:

1) Kun sopimus on allekirjoitettu sekä lisenssit tuonnille ja vastikekuparin viennille on saatu	2,500,000 mk
2) Kun osa tai hankinta kokonaisuudessaan on toimitettu erissä, arvion mukaisesti, kuitenkin korkeintaan	3,000,000 »
3) Kun tilaus kokonaisuudessaan on saatettu loppuun ja hyväksytty	1,540,000 »

kuitenkin viimeistään 4 kuukautta sen jälkeen, kun kaikki koneosat ovat saapuneet Vanhankaupungin laitokselle ja vastaanotetut vesijohtolaitoksen puolesta, mutta vähennettynä suorittamatta jääneiden asennustöiden kustannuksilla.

Maksueriä suoritettaessa noudatetaan tilastollisen päätoimiston laskemia indeksivaihteluja, ollen alkuindeksi 196.

Jos edellämainittuja lisenssejä ei saada, niin sopimus purkautuu.

9 §.

Urakkasopimuksen 8 §:n 1. kohdassa suoritetusta ennakkosummasta, 2,500,000 mk:sta, urakoitsija antaa vastaavan pankkitakuun. Kun urakka on suoritettu ja hyväksytty, antaa urakoitsija mk 700,000: — suuruisen pankkitakuun 2 vuoden ajaksi.

10 §.

Jos tämän sopimuksen tulkinnasta syntyy erimielisyyksiä urakan suorittamisesta, on asia jätettävä välimiesoikeuden ratkaistavaksi, johon kummallakin asianosaisella on oikeus valita välimiehensä ja nämä yhteisesti valitsevat kolmannen. Siinä tapauksessa, ettei kolmannen välimiehen valitsemisesta voida sopia, jätetään tämä Helsingin Keskuskauppakamarin toimitettavaksi.

11 §.

Tätä sopimusta on laadittu kaksi yhtäpitävää kappaletta, josta kumpikin asianosainen on saanut yhden kappaleen.

Helsingissä, joulukuun 1 p:nä 1943.

John L. W. Lillja.